

Brandeis University

Maurice and Marilyn Cohen Center for Modern Jewish Studies

דור תגלית:
השפעתה של חוויה ישראלית על זהות
יהודית וחיים יהודיים
תקציר מנהלים

לאונרד סאקס
בנג'מין פיליפס
תיאודור ששון
שחר הכט
מישל שיין
גרהאם רייט
צ'ארלס קדושין

אוקטובר 2009

Cohen Center
for Modern Jewish Studies

תקציר מנהלים

שהשתתפו בתגלית, ועל 42 אחוזים בקרב אלה שלא השתתפו. בנוסף, ראינו החוקרים הורים וקרובי משפחה של כ- 300 מועמדים שלא ניתן היה ליצור איתם קשר באופן ישיר. קרובי המשפחה נשאלו שאלות בסיסיות בנוגע להשתייכות היהודית ולמצבם המשפחתי של הנבדקים. עם הוספת ראיונות אלה, שיעור ההיענות עמד על 72 אחוזים מכלל המשתתפים ועל 56 אחוזים מכלל הלא-משתתפים.

במחקר זה נעשה שימוש במודלים סטטיסטיים שכללו כמשתני בקרה משתנים דמוגרפים בהם היו הבדלים משמעותיים בין המשתתפים ללא-משתתפים וכן משתנים מתווכים שהצטלבו עם השפעת התכנית. ניתוח הנתונים הכלול בדו"ח זה בוחן את ההשפעה ארוכת הטווח של התכנית בניכוי המשתנים שצינו לעיל.

ממצאים

המחקר מתעד את התרשמותם החיובית של המשתתפים מהחוויה בתגלית, את חיזוק קשריהם לישראל, את תחושת הקירבה לבני העם היהודי, ואת רצונם המוגבר להקים משפחה יהודית.

להלן פרוט:

המשתתפים מעריכים את הסיור החינוכי באופן חיובי. חמש עד שמונה שנים לאחר התכנית, קרוב למחצית מכלל המשתתפים (45 אחוזים) חשו שהסיור היה "במידה רבה" חוויה מכוננת, ורבים אחרים (28 אחוזים) חשו שהסיור היה חוויה מכוננת "במידה מסויימת". לעומת זאת, רק מעטים (2 אחוזים) תיארו את הסיור "במידה רבה" כאכזבה.

החל מ- 1999 השתתפו כ- 225,000 צעירים יהודים מיותר מ- 50 מדינות בסיוור חינוכי חינוך בן 10 ימים בישראל במסגרת פרויקט תגלית. פרויקט תגלית שהוקם על ידי קבוצת פילנתרופים יהודים, ממשלת ישראל וקהילות יהודיות ברחבי העולם שואף לעודד המשכיות יהודית, להעמיק את המעורבות בישראל ולעצב מערכת יחסים חדשה בין יהודים ברחבי העולם. ממצאי מחקר קודמים מצביעים על כך שהמשתתפים מייחסים לפרויקט הערכה רבה ובהשוואה לצעירים שלא השתתפו בפרויקט תגלית, הם מביעים עמדות חיוביות יותר בנוגע לקשר שלהם לישראל, לזהותם היהודית, וליחסיהם עם יהודים אחרים. כיום, בוגרי השנים הראשונות של תגלית עומדים בפני שלב חדש בחייהם בו הם עומדים בפני החלטות חשובות בנוגע לנישואין, משפחה וחיי קהילה. מחקר זה בוחן את ההשפעה ארוכת הטווח (5 עד 8 שנים) של תגלית על זהותם ואורח חייהם היהודי של בוגריה.

מתודולוגיה

לצורך המחקר נבחר מדגם של צעירים אמריקאים שהגישו את מועמדותם להשתתף בפרויקט תגלית בין השנים 2001-2004. המשיבים רואינו בטלפון או מילאו שאלון באינטרנט. האוכלוסיה הנחקרת כללה צעירים שהשתתפו בתגלית וכן מועמדים לפרויקט שנרשמו אך לא השתתפו. מועמדים שלא השתתפו בתגלית היוו קבוצת ביקורת טבעית לבחינת השפעתה של התכנית.

2,266 מועמדים נבחרו למדגם באופן אקראי. מתוכם, התקיימו ראיונות עם 1,223 משיבים. שיעור ההיענות עמד על 62 אחוזים בקרב אלה

ניכרת עלייה מסויימת במעורבות הדתית של המשתתפים. הסיכוי של משתתפים להתפלל בבית כנסת לפחות פעם בחודש גדול ב – 28 אחוזים מזה של הלא-משתתפים. ההשפעה של תגלית על תפילה בבית כנסת היתה גדולה יותר בקרב אלה שקיבלו פחות חינוך יהודי בתקופת התבגרותם. לא נמצאו הבדלים בין משתתפים ללא-משתתפים במידת ההשתתפות בארוחות שבת (המדד הנוסף לבחינת מעורבות דתית שנכלל בשאלון).

למשתתפים סיכוי גדול יותר להינשא לבן/בת זוג יהודי/ה ולהביע רצון לגדל את ילדיהם כיהודים. הסיכוי של משתתפי תגלית הלא-אורתודוקסים להיות נשואים ליהודי/ה היה גדול ב – 57 אחוזים מזה של הלא-משתתפים (כל המשיבים הנשואים שגדלו בבית אורתודוקסי נישאו ליהודי/ה). הסיכוי של משתתפי תגלית הלא-נשואים ליחס חשיבות "רבה מאד" לנישואים לבן/בת זוג יהודי/ה גדול ב – 46 אחוזים מזה של הלא-משתתפים. הסיכוי של משתתפי תגלית ליחס "חשיבות רבה מאד" לגידול ילדיהם כיהודים גדול ב – 30 אחוזים מזה של הלא-משתתפים. מספר המשיבים בעלי הילדים היה קטן מדי מכדי לאפשר ניתוח של השפעת תגלית על אופן גידול הילדים.

לבסוף, כמענה לשאלה פתוחה בנוגע לאופן שבו ההשתתפות בתגלית השפיעה על חייהם, אחד מכל שישה משתתפים שענה על השאלה דיווח כי תגלית העצימה את רצונו/ה להתחתן עם יהודי/ה ו/או לגדל את ילדיו/ה כיהודים. מספר משתתפים שהתחתנו עם בני זוג לא יהודים, תיארו את השפעת תגלית על תכניותיהם לגדל את ילדיהם כיהודים.

למשתתפים יש קשר חזק יותר לישראל. הסיכוי של משתתפים בתגלית לדווח כי הם מרגישים קשורים "במידה רבה" לישראל גדול ב – 23 אחוזים מזה של הלא-משתתפים. הסיכוי של המשתתפים לדווח כי הם "מאד בטוחים" ביכולתם להסביר את המצב בישראל (בהקשר של המלחמה ברצועת עזה ובדרום הארץ) גדול ב – 50 אחוזים מזה של הלא-משתתפים. בנוסף, הסיכוי שמשתתפים השתמשו במקורות חדשותיים ישראלים בזמן המלחמה גדול ב – 25 אחוזים מזה של הלא-משתתפים. השפעתה החיובית של תגלית על הקשר לישראל ועל תחושת הביטחון בנוגע ליכולת להסביר את המצב בישראל היתה גדולה יותר בקרב משתתפים ממשפחות בעלות מעורבות יהודית פחותה.

הזהות היהודית ותחושת העמיות של המשתתפים חזקה יותר. הסיכוי של המשתתפים בתגלית לדווח כי הם קשורים לקהילה היהודית העולמית "במידה רבה" גדול ב – 16 אחוזים מזה של הלא-משתתפים. הסיכוי של משתתפים לדווח כי הם מסכימים בהחלט עם ההצהרה "אני חש/ה קשר חזק לעם היהודי" גדול ב – 24 אחוזים מזה של הלא-משתתפים. עם זאת, לא נמצאו הבדלים בין משתתפים ללא-משתתפים ביחס לתחושת הקשר למנהגים ומסורת יהודית, ולקהילה היהודית המקומית.

ניכרת עלייה מסויימת במעורבות הקהילתית של המשתתפים. לאחר בקרת משתנים שכללו גיל, מצב משפחתי, מגדר והורות, הסיכוי של משתתפים להיות חברים בבית כנסת, מניין, או בקהילה אחרת היה גדול מזה של הלא-משתתפים (המובהקות הסטטיסטית של ממצא זה היתה גבולית). לעומת זאת, לא היה הבדל בין המשתתפים ללא-משתתפים במידת ההתנדבות למען מטרות יהודיות.

מסקנות

היהודים (לפחות 40,000 משתתפים בשנה מצפון אמריקה) השפעתו של הפרוייקט עשויה להתחזק, כאשר חוויה ישראלית תהפוך לחלק נורמטיבי מהחיברות של צעירים יהודים בצפון אמריקה.

למחקר זה גם עשויות להיות השלכות משמעותיות על האופן שבו קבוצות אתניות ודתיות אחרות – במיוחד אלה עם קשרים לארץ מולדת – חושבות על חינוך וחיברות. לחינוך בלתי פורמלי אינטנסיבי יש השפעות מרחיקות לכת המאפשרות ליצור קהילות משמעותיות המגשרות מעבר לשפה ולגבולות לאומיים. עם זאת, למרות הממצאים החד משמעיים של מחקר זה, יש צורך להמשיך ולבחון כיצד תגלית משפיעה על המשתתפים במחזורים האחרונים ואת הדינמיקה של ההתערבות החינוכית. תגלית מהווה "מעבדה" יוצאת דופן להבנת הזהות היהודית והתפתחותה וחלון לאופן שבו צעירים יהודים בני זמננו חושבים על חייהם ומוצאים משמעות.

מחקר זה מדגים שחוויה חינוכית בלתי פורמלית בת 10 ימים יכולה להוביל להשפעה חזקה הנמשכת לאורך זמן. הממצאים עולים בקנה אחד עם ממצאים ממחקרים קודמים על תגלית ומצביעים באופן חד משמעי על השפעת התכנית על הקשר לישראל ולעם היהודי ועל עמדותיהם של המשתתפים בנוגע לחשיבות של נישואים לבן/בת זוג יהודי/ה וגידול ילדיהם כיהודים. בנוסף לכך, בדומה למחקרים קודמים, מחקר זה מצביע על כך שלתכנית יש השפעה מעטה על המשתתפים ביחס למעורבות דתית וקהילתית, לתחושת הקירבה למנהגים ומסורת יהודיים, וביחס לקשר לקהילה היהודית המקומית.

לממצאי המחקר השלכות משמעותיות לגבי הדיון על מדיניות ציבורית בנוגע לעתיד העם היהודי. המחקר שופך אור על מערכת היחסים בין יהדות התפוצות וישראל, התבוללות ועמיות יהודית. על אף שלא מדובר בתשובה לכל האתגרים העומדים בפני יהודי צפון אמריקה, המחקר מצביע על כך שתגלית היא ניסוי חינוכי מוצלח בעל השפעה חיובית ארוכת טווח על עמדות והתנהגות. מעבר לכך, נראה כי השפעתה של תגלית חזקה יותר בקרב אלו שגדלו במשפחות בעלות מעורבות יהודית פחותה, שקיבלו פחות חינוך יהודי ושגדלו במשפחות בהן אחד ההורים לא היה יהודי. מכיוון שבסיורי תגלית בשנים האחרונות (לאחר 2005) השתתף מספר גדול יותר של צעירים בעלי מעורבות יהודית פחותה, סביר כי מחקר עתידי יצביע על השפעה רבה יותר של התכנית. בנוסף, מספר המשתתפים במחזורים האחרונים של תגלית היה גדול באופן משמעותי ממספר המשתתפים במחזורים שנבחנו במחקר זה. במידה שהפרוייקט יגיע למרבית הצעירים

The Maurice and Marilyn Cohen Center for Modern Jewish Studies at Brandeis University is a multi-disciplinary research institute dedicated to the study of American Jewry and religious and cultural identity.

The Steinhardt Social Research Institute, hosted at CMJS, is committed to the development and application of innovative approaches to socio-demographic research for the study of Jewish, religious, and cultural identity.

Brandeis University

Maurice and Marilyn Cohen
Center for Modern Jewish Studies